

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

שלח תשפ"ג
פרקי אבות פרק ג' משנה א-ה
שנה ה' • גליון רנ"א

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: 1-718-854-2290 EXT 9 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים
שיחה זו נאמרה
בפ' שלח שנת תשנ"ב
'וראיתם אותו - גודל'
החשיבות של כל מחשבה
ראיה ושמיעה

- כשיראה הציצית זכור הענין של תרי"ג מצוות ג
- כח המחשבה כדבר מוחשי ג
- ענין ראית התכלת שבציצית ה
- הציצית מזכירים על הענין של שכר ועונש ז
- זהיר במצות ציצית ח
- גודל זהירות האמוראים בשמירת עיניהם ט
- גודל הזהירות במחשבה וראיה י
- הזהירות כמה ששומעים י
- הרחקות וסיגיים יא
- הרחק מחבר רע יב

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

שלח תשנ"ב

'וראיתם אותו - גודל החשיבות של כל מחשבה

ראיה ושמיעה

אותם יעשה את החשבון שתיבת 'ציצית' בגימטריא ת"ר, וכשיוסיפו לזה עוד שמונה חוטים זהו תר"ח, וכשיוסיף לחשבון עוד חמשה קשרים יגיע לתרי"ג, ואז יזכור שיש תרי"ג מצוות.

לכאורה היה פשוט יותר אם יאמרו לאדם שיזכור תיבת 'תרי"ג' בעצמו, ואז ידע מיד על נכונה שהכוונה הוא לתרי"ג מצוות.

כח המחשבה כדבר מוחשי

ונבאר, דהנה הרמב"ן מביא בפרשת חוקת (במדבר כא, ט), 'וידוע מדרכי הרפואות, שכל נשוכי בעלי הארס', כגון מי שנשכו הנחש וכדומה, מלבד עצם הסכנה של עצם הנשיכה, אם בשעת הנשיכה לא יצא הרבה ארס עד שיסתכן האדם על ידי הנשיכה, 'סתכנו בראותם אותם או בראות דמותם'. שיגיעו לסכנה גדולה על ידי מה שיראו

והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלוהיכם (במדבר טו, לט-מ).

כשיראה הציצית יזכור הענין של תרי"ג מצוות

בתחילה נבאר את הפסוק בפסוק.

נאמר 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם'. ולכאורה היכן מרומז זכירת כל מצוות ה' על ידי ראית הציצית. ופירש רש"י, 'שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג'.

ויש להבין, שלכאורה היה יותר קל שיאמרו לו לאדם שיזכור את התובה 'תרי"ג' - שיזכור את התרי"ג מצוות. כי כתוב כאן שכשאומרים לאדם שילבש ציצית וכשילבשם ויראה

ועל אף שעבר מלמעלה באוויר אינו משאיר שום רושם, כי הוא רק עובר מלמעלה, 'ער איז נישט מער ווי אדורך געפלויעגען'.

אנו מדמים שכך היא גם המחשבה שבמוח, שהוא כעוף הפורח במוח, 'מיר מיינען אז אַ טראכטאכסט פון אַ מח איז אַ עוף הפורח דורכען מוח', שלפני המחשבה לא היתה המחשבה במוח, ולאחר המחשבה שוב אינו כאן המחשבה שהיתה לפניו, ורק בשעת המחשבה היתה כעוף הפורח.

אד בדברי הרמב"ן מבואר שאין הדבר כך, 'שטייט אין דעם רמב"ן נישט אזוי'. אמנם עוף הפורח באוויר הוא רק עוף הפורח, אבל מחשבה שעוברת דרך מוחו של האדם איננו כעוף הפורח, כי המחשבה נחקקת במוחו של אדם ונשארת שם. גם אם לאחר מכן לא יחשוב עליה, עדיין היא נשארת בתוך מוחו של אדם. כך חקק הקב"ה בטבע האדם שמחשבתו של אדם אינו כעוף הפורח.

וזהו מה שאמרו חז"ל (כתובות מו.), 'אל יהרהר אדם ביום

את הנחש או שאר בעל חי שנשכו, שראיית בעל חי זה או דמותו יביאנו לידי הסכנה.

'עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות, אם יביטו במים, יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק, וימותו. כמו שכתוב בספרי הרפואות ומוזכר בגמרא במסכת יומא (פד). וכן ישמרו אותם הרופאים מלהזכיר בפניהם שם הנושך, שלא יזכרו אותם כלל, כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תיפרד ממנה כלל, עד שתמית אותם'.

והנה ענין זה הוא דבר בלתי מובן, שהאדם שנשך אותו הנחש, כשיראה את הנחש, או שישמע אודות הנחש ויחשוב אודות הנחש, שזה יביאו למיתה. אך ענין זה מבואר בדברי הרמב"ן, 'דא שטייט עכ"פ אזוי'.

מתבאר מדברי הרמב"ן גודל ענין מחשבת האדם. שמחשבה שעוברת דרך מוחו של אדם, אינו כדבר העובר כדוגמת עוף הפורח באוויר. העוף הפורח באוויר לפני שהיה באוויר לא היה כאן, ולאחר שעבר שוב איננו כאן. הוא נמצא כאן רק באותו רגע שעבר באוויר, אבל לאחר מכן הוא כמי שלא היה כאן כלל.

בא ללמדנו דרכי הרפואה כי הרמב"ן אינו ספר רפואות. אלא שמדרכי הרפואה יש לנו ללמוד לימוד זה, שמחשבת האדם אינו כעוף הפורח. והראיה הוא מדרכי הרפואות שמזכיר, משם מוכח שמחשבתו של אדם אינו כעוף הפורח, כי המחשבה נקלטת באדם.

ענין ראית התכלת שבציצית

והנה בגמרא אמרו (מנחות מג:), 'תניא היה רבי מאיר אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין', שיצבעו את הציצית בתכלת, כמו שנאמר 'הכנף פתיל תכלת'. 'מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד'.

יש לנו להתבונן בדבריו של רבי מאיר. רבי מאיר אומר שהקב"ה ציוונו ללבוש תכלת, לפי שעל ידי ההסתכלות על התכלת יזכור האדם בכסא הכבוד. משמע מזה, שהתכלת אינו דומה ממש לכסא הכבוד, אלא שהתכלת דומה לים, והים דומה לרקיע, והרקיע דומה לכסא הכבוד. ועל ידי זה שהאדם נזכר בים וברקיע, על ידי כן יזכור האדם מכסא הכבוד.

ויבוא לידי טומאה בלילה, כי מחשבה איננו כעוף הפורח.

טבע נוסף יש באדם. שהאדם שנשכו בעל חי שיש בו ארס - מאחר שמחשבתו של אדם אינו כעוף הפורח - ממילא המחשבה שהאדם חושב אודות הבעל חי שנשכו נקלט בתוך המציאות של האדם. ומאחר שהוא אדם חולה על ידי מה שננשך על ידי בעל חי, על ידי זה שהמחשבה נכנסת במוחו של האדם, 'די מחשבה גייט אויך אריין אין דעם סיסטעם פון דער מענטש', והמחשבה מתחברת לחולי השוכן כבר בתוך גוף האדם, דבר זה גורם לחולי שיכביד עוד ועוד עד שיגיע לסכנת מיתה.

מעט הארס שיש באדם נעשה חי ומתחילה לפעול, 'ס'ווערט אקטייוו, ס'ווערט לעבעדיג', ונכנסת לתוך גופו של האדם ומתחזק והולך עד שהאדם בא לידי מיתה. זהו כוונת דברי הרמב"ן, 'דאס שטייט אין דעם רמב"ן'.

החלק הנוגע לרפואה אינו נוגע לנו כל כך, כי אין אנו עוסקים בדרכי הרפואות. וגם הרמב"ן בפירושו על התורה אינו

ליגט אַ געטליכער כוח, שמזכיר
לאדם את כסא הכבוד.

על ידי ההסתכלות על התכלת,
גם כשיראה את הים
והרקיע, יראה בהם את כסא
הכבוד. אבל אם יסתכל רק על
הרקיע או הים לא תהיה לו שום
השפעה מהם וידמה אצלו כמי
שהסתכל על בגד תכלת.

**”פון קוקענדיג אויף די תכלת,
אז ס'וועט נקלט ווערען
אין זיין מוח די תכלת פון די
ציצית, ווערט עס נקלט אין זיין
מוח, און אַ מחשבה גייט אריין
אין דער מהות פון דער מענטש.
איז נקלט געווארען אין דער
מענטש אַ זכירה פון דעם כסא
הכבוד, און דאס האט דער
אייבערשטער דווקא
אריינגעלייגט אין דעם תכלת פון
די ציצית.”**

על ידי הסתכלות בתכלת,
כשיקלט במוחו תכלת של
הציצית, רק אז נקלט במוחו,
והמחשבה נכנסת ונעשית לחלק
ממהותו של האדם. ועל ידי כן
נקלט באדם זכירה של כסא
הכבוד. ענין זה הכניס השי”ת
דווקא בתכלת של הציצית.

היינו שרצון השי”ת היה, דער
אייבערשטער האט
געוואלט, שהאדם יראה את
הכסא הכבוד בעולמות
התחתונים. כי כשרואים את הים,
יראה את כסא הכבוד, וכשירים
את עיניו ויראה את הרקיע, יראה
גם אז את כסא הכבוד, כי הרקיע
דומה לכסא הכבוד, שבכל
הבריאה בתחתונים יראה האדם
את כסא הכבוד.

היכן מתחיל דבר זה, ענין זה
מתחיל על ידי מה
שהאדם לובש את לבושו, על
התכלת שהוא לובש, שם מתחיל
כל הענין.

אלא שיש להתבונן, שאם כן,
יאמרו לאדם שילבש בגד
תכלת, ולמה לו לעשות הכנף
פתיל תכלת, הלא אם ילבש
כתונת של תכלת יזכור את כל
הענינים הללו בנקל.

והביאור בזה הוא, שבתכלת
של הציצית נמצא
כוח אלוקי, ס'ליגט אַ געטליכער
כוח, שעל ידי מה שישתכל על
התכלת של הציצית, יש בו כוח
אלוקי. בבריאה של התכלת של
הציצית יש כוח אלוקי, אין דער
ראיה פון די תכלת פון די ציצית

הציצית מזכירים על הענין של
שכר ועונש

אמרו בגמרא (מנחות מד.), 'מעשה
באדם אחד שהיה זהיר
במצות ציצית, שמע שיש זונה
בכרכי הים שנוטלת ד' מאות
זהובים בשכרה'. אדם זה - אף
שהיה זהיר במצות ציצית - היה
אדם פשוט ביותר, 'א פשוט'ער
מענטש, א נישט קיין
ארענטליכער מענטש, א
געמיינער מענטש'. 'שיגר לה
ארבע מאות זהובים'.

ואמרו בגמרא שם, 'באו ד'
ציציותיו וטפחו לו על
פניו'. ולכן עזב את כל הזנות.
שאלה אותו מה זאת, הלא
שילמת כבר ארבע מאות זהובים,
ולמה אתה מוותר כעת. אמר לה,
'מצוה אחת ציוונו ה' אלוקינו
וציצית שמה, וכתוב בה אני ה'
אלוקיכם שתי פעמים, שנאמר
בפסוק בסיום פרשת ציצית,
(במדבר טו, מא), 'אני ה' אלוקיכם
אשר הוצאתי אתכם מארץ
מצרים להיות לכם לאלוקים אני
ה' אלוקיכם'.

ולמה נאמר בפסוק אני ה'
אלוקיכם פעמיים, 'אני

כמו כן מה שנאמר 'וראיתם
אותו', ש'ציצית' בגימטריא
'תרי"ג', אם יזכור מ'תרי"ג' לא
יועיל לו זכירה זו מאומה. על אף
ש'תרי"ג' הכוונה לתרי"ג מצוות,
אבל המחשבה שזכירת תרי"ג
גרידה מעוררת אינו נקלטת
באדם באופן ששיג שורש
הזכירה שיבוא ל'וזכרתם את כל
מצות ה'.

אך כשמסתכלים על הציצית
המרמזים לתרי"ג, השי"ת
הכניס כוח בציצית, שראיית
הציצית - הרומזת לתרי"ג, ראייה
זו נקלטת באדם, ונקלטת באופן
הראוי שמשגיג את שורש זכירת
תרי"ג מצוות.

כמו שהרמב"ן מבאר לרעה,
שבשעה שונשך רואה
דמות של נחש או כשחושב על
נחש, על ידי כן נקלט בו מחשבה
זו המשחית את גופו. כך עשה
השי"ת בטבע הראייה של ציצית,
שראיית הציצית תהיה בה שורש
לזכירת תרי"ג, ושראיית התכלת
תשיג שורש זכירת כסא הכבוד
בעליונים ובתחתונים.

מהו הכוונה 'זהיר' במצות ציצית. הכוונה אינו רק בזה שלבש ציצית בכל יום, הלא גם אנו לובשים ציצית מדי יום ביומו. 'זהיר' במצות ציצית, הכוונה שהיה זהיר במה שכתוב 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", שקיים המצוה באופן של 'וראיתם אותו', ועל ידי כן נתעורר בו 'וזכרתם את כל מצות ה'".

זאת היתה זהירותו במצות ציצית, כמו שאמרה התורה שהאדם יחשוב ויתבונן בשעה שילבש ציצית.

אז, גם כשהיצר הרע הגיע אליו ותפס בו בחוזקה עם הציצית, עמדו הציצית בעדו, 'האבען זיק די ציצית פאר איהם אנגענומען', כי הוא קיים בכל יום את המצוה באופן של 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'".

באופן זה היתה העדות של הציצית, כי היית זהיר תמיד במצוה זו, וקיימת המצוה באופן שציווה הש"ת, 'די האסט אונז אויסגעניצט ווי דער איבערשטער האט געזאגט' 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". כעת שבאת לידי נסיון, נסיון קשה, בשעה זו תעמוד לך

הוא שעתיד ליפרע' מאותם שעוברים עבירות, 'ואני הוא שעתיד לשלם שכר' למקיימי המצוות. 'עכשיו נדמו עלי [הציצית] כד' עדים', ואמרו לי שהקב"ה אמר 'אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם שכר'.

היינו שהציצית בעצמם באים להזכיר לאדם שהקב"ה מעניש על חטא, ובציצית יש זכירה שהקב"ה נותן שכר לצדיקים. ואמר האיש הלז שהציצית באו לפניו ועל ידם נזכר בדבר זה, ולכן לא חטא.

ואמרו שם בגמרא, שהזונה הזו התפעלה מאוד ממעשה זה, עד שבאת לבית מדרשו של רבי חייא וביקשה להתגייר.

זהיר במצות ציצית

מבואר במעשה זה, 'וואס שטייט דא אין די מעשה'. הנה בגמרא הביאו הקדמה למעשה זה, 'מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית', שאף על פי שהיה אדם גס, 'אָ געמיינער מענטש איז ער געווען', ועד למעשה זה היה אדם גס מאוד, אבל היה זהיר במצות ציצית.

גודל זהירות האמוראים בשמירת
עיניהם

בספרים הביאו תשובת
הגאונים, שבגמרא

אנו מוצאים שהאמוראים רב
יוסף ורב ששת היו סגי נהור.
ואיתא בתשובת הגאונים, שמה
שנעשו לסגי נהור היה בגלל שהם
הביאו את עצמם לכך.

לא אמרו שם באיזה אופן
עיוורו את עיניהם, אבל
מבואר שהם עיוורו את עצמם.
וכל כך למה, לפי שראו
שכשהולכים המה ברחוב אין הם
יכולים להיזהר לא להוציא
עיניהם מד' אמותיהם.

לא חלילה כדי לא לראות
מראות אסורות, אלא שראו
שאין להם מציאות להיזהר שלא
להוציא עיניהם מד' אמותיהם.
וכדי שעיניהם לא יסתכלו
לצדדים לכן ביקשו להתעוור
ונעשו סגי נהור.

והנה העיוורון הנו אסון גדול,
'א בלינדער איז אַ
גרויסער אומגליק'. יש מחלוקת
תנאים בדין הסומא, יש האומרים
שסומא פטור מכל המצוות
(קידושין לא). ועוד אמרו (נדרים סד:),
סומא חשוב כמת.

הסייעתא דשמיא למעלה
מכוחותיך, שהציצית יטפחו
בעיניך, להזכירך 'וזכרתם את כל
מצות ה'".

ובאמת על ידי הסייעתא
דשמיא הזו, זכה באופן
נפלא כל כך, שלא רק שהציצית
מנעו ממנו לחטוא, אלא שהזונה
נעשתה לגיורת.

**"דער שורש דערפון איז, אז די
מחשבה און ראייה וואס
אַ מענטש האט, איז נישט קיין
עוף הפורח. נאר דאס איז וואס
גייט אריין אין דער פנים פונ'ם
מענטש מיט אַ קוק, דאס ווערט
איינגעקריצט אין דער מענטש".**

**"אַ מחשבה וואס גייט אדורך
דער מוח פון אַ מענטש, די
מחשבה איז נישט אַ עוף הפורח,
די מחשבה ווערט איינגעקריצט
אין דער מוח פונ'ם מענטש".**

שורש הדבר הוא, שהמחשבה
והראיה שיש לו לאדם
אינם כעוף הפורח, אלא שהם
נכנסים לתוך פנימיותו של
האדם. הראיה נחקקת בו באדם,
וכן המחשבה שעוברת במוחו של
האדם, המחשבה אינו כעוף
הפורח, אלא שהיא נחקקת בתוך
מוחו של האדם.

אבל צריכים אנו לדעת שיש לנו לשמור את האיברים והכוחות שיש לנו מכל דבר רע, וכמו שהרמב"ן מלמד אותנו, 'ווי דער רמב"ן לערענט אונז', שיש כוח במחשבות וראיות להחריב את האדם, כי הם נחקקים בו.

הזהירות במה ששומעים

כשנמצאים בבית המדרש או ברחוב או בגראסערי סטאר, ושומעים איך ששני אנשים מדברים ביניהם לשון הרע או דברי קלות, או גרוע מכך, ששומעים דיעות כוזבות. הן אם אלו דיעות כוזבות כנגד התורה, או בכללות דיעות כוזבות אודות חיי האדם, 'איבער דער לעבען פון דער מענטש'. או ששומעים דיעות המפסידות את האדם, דיעות המקררות את האדם מתורה ועבודת ה', דיעות של קרירות.

כששומעים שני אנשים המדברים דברי ליצנות על רבנים, או שמדברים זלזול על הכוללים, 'א' ביליגקייט אויף כוללים', או שמדברים בדרך זלזול על שמירת המצוות, שאומרים על המדקדק במצוות לשונות כמו: 'דער פרומער, דער

העיוורון הנו מהמומין הגדולים ביותר שיש באדם. והאמוראים הקדושים הללו, 'דאס איז די הייליגע אמוראים', כדי שלא יפגמו בעיניהם על ידי הסתכלות בצידי דרכים העדיפו להיות סגי נהור.

גודל הזהירות במחשבה וראיה

"א' מחשבה און א' ראה איז נישט א' עוף הפורח, ס'איז נקלט ונחקק אין דעם פנים פון דער מענטש". המחשבה והראה אינם כעוף הפורח, אלא נקלטים ונחקקים המה בתוך פנימיות האדם.

לא באנו לדבר מקדושת האמוראים, השי"ת נתן לנו עיניים כדי שנישאר עם נהורא מעליא לכל ימי חיינו. השי"ת נתן לנו איברי וכוחות הגוף ומחשבה. השי"ת יחזק אותנו שנהיה בבריאות כל מאה ועשרים שנותינו, 'דער אייבערשטער זאל אונז דערהאלטען געזונטערהייט ביז הונדערט און צוואנציג יאהר'.

אותנו אין מעמידים בפני נסיונות לבטל הכוחות שיש באברי גופנו, אין מעמידים אותנו בפני נסיונות לעורר עינינו.

הנוגעים בעניני עריות - בוודאי שהאדם עומד גם בפני נסיונות אלו - אבל נסיונות אלו אין נוגעים דווקא לענינים אלו, אלא הם נוגעים לכל ענין של דיעות כוזבות, דיעות נפסדות.

האדם צריך לשמור את המחשבה, לשמור על טהרת השמיעה, לשמור על טהרת הראיה, 'היטען די ריינקייט פון די שמיעה, די ריינקייט פון די ראייה היטען', שפנימיות נפשו תישאר בטהרתו.

הרחקות וסיגיים

"דער עיקרי עצות איז אויף דעם, דערווייטערען זיך און מאכען הרחקות וגדרים אויף יעדע זאך וואס טוהט פוגם זיין דעם נפש פון מענטש. אנטלויפען פון שלעכטע חברים. עומד זיין, אז שלעכטע חברים איז סם המות".

העצה העיקרית לזה היא שירחיק האדם את עצמו, ולעשות לעצמו הרחקות וגדרים על כל ענין שפוגם בנפש האדם. לברוח מחברים רעים, לעמוד על זה שחברים רעים הם סם המות.

קרומער', כלשונות שרגילים בהם אנשי העולם. הדיבורים האלו ששומעים, אין הם כעוף הפורח. כששומעים דיבור כזה היא נקלטת באדם.

גם ראייה מהצד נקלט באדם, באופן שהאמוראים הקדושים, 'די הייליגע אמוראים', היה שווה להם להיות סגי נהור ובלבד שלא יכשלו בראיה מהצד, 'צו פארשפארען דער קוק אין דער זייט'.

גם לחשוב מחשבות זרות, דיעות כוזבות. ענינים של קלות נחקקים באדם ונשארים בו. וכן ראיית דברים מגונים, 'קוקען, זעהן דברים מגונים', נקלטים באדם.

"יעדער מינוט פון דעם טאג איז דער מענטש אויסגעשטעלט מיט די נסיונות פון פוגם זיין דעם פנימיות פון נפש דורך שמיעה, דורך ראייה און דורך מחשבה". בכל רגע ביום עומד האדם בפני נסיונות אלו שלא יפגום בפנימיות הנפש על ידי שמיעה, ראייה ומחשבה.

נסיונות אלו הם לאו דווקא על ידי הרהורים רעים

הרחק מחבר רע

מה שאנו מזהירים להתרחק מחברים רעים, אין הכוונה דווקא לחברים שמדברים מה שאסור, או ששוכרים קאר והולכים למקומות לא טובים, או שגונבים קאר והולכים לרמות את המשכיר של הקאר או לעשות שאר צרות. מהם פשוט שצריכים להתרחק, כי אלו מעשי שקאצעריי והפקרות ופעולות של גויים, 'דאס איז אַ שטיק גוי אריין געקראכען אין דער מענטש'.

בכלל חברים רעים נכללים גם חברים המדברים דברי קלות וליצנות, ולועגים לאנשים, 'מ'לאכט זיך אפ פון מענטשען'. זהו רשעות, ואלו חברים רעים.

חז"ל הזהירו שליצנות אחת דוחה מאה תוכחות. גם אם ישב ויאמר כל ספר תהלים, אבל חבירו הרע, 'דער יונגאטש', יש לו כוח בכמה רגעים יותר מדוד המלך וכל ספר התהלים.

לכן גם אם יאמר תהלים מאה פעמים, התהלים הקדוש של דוד המלך, 'דער הייליגער תהלים פון דוד המלך', אבל החבר הרע יגיע ויבטל הכל, 'וועט קומען דער יונגאטש און ער וועט

יש מי שמדמה בעצמו שהוא לא יושפע מחברים רעים. אבל הרמב"ן מפרש שאין זה כך. כשנכנס דיבור אחד של חבר רע באדם, הרי זה נשאר חקוק בליבו. אין הבדל מי הדובר. מחשבה או השקפה ודיעה של חבר רע נכנסים לתוך פנימיות האדם ונקלטים בפנימיותו.

כמו כן, יזהר לא להסתכל ולא לקרוא ח"ו בדברים המביאים לזלזול בתורה, לזלזול בתלמידי חכמים, לדעת שזהו סם המות. ואל ידמה האדם שהוא חזק ואינו נשפע מדברים אלו, 'איך לאך זיך אויס פון דעם', כי הרמב"ן מעיד בנו שאין מושג כזה, הדברים נקלטים באדם, ואין הם שואלים את האדם האם הוא מחשיב את הדברים או לא, 'צו דו לאכסט זיך אויס אדער נישט'.

השמיעה הנכנסת באזני האדם, אינם שואלים את האדם האם הוא מחשיב את הדברים אם לאו, 'זיי פרעגען נישט ביי דיר צו דו לאכסט זיך אויס פון דעם וואס דו האסט געהערט אדער נישט'. השמיעה נכנסת ונחקקת בתוך ליבו. מחשבה, ראייה ושמיעה נחקקים בליבו של האדם.

למידות טובות ואיידלקייט, 'דאס איידלט אויס דער מענטש'.

זה ודאי שמידה טובה נחקקת על ליבו של האדם. אם הרמב"ן מפרש שההסתכלות על נחש או כלב רע נחקקת באדם, הרי זה ודאי שה'וראיתם אותו' של ציצית נחקק בו שיזכה לסייעתא דשמיא, שיקבל כוחות למעלה מכוחותיו על ידי הסייעתא דשמיא.

אם האדם הולך בדרכים אלו, ששומר על עיניו ומקדש את עיניו ואזניו ופיו, יזכה לסייעתא דשמיא באופן שאפילו בזמנים שיצרו תוקפו, ואינו בכוח וביכולת לעמוד כגד היצר הרע, יבואו ד' הציצית ויטפחו על פניו, והציצית יגנו עליו, שכל הראיות קדושות וראיות טובות שהיה נזהר בהם והמחשבות טובות יגנו עליו שיוכל לעמוד נגד כל הנסיונות.

צובלאעזן דוד המלך מיט דעם הונדערט מאהל זאגען תהלים'. זהו הכוח שברא השי"ת, שליצנות אחת דוחה מאה תוכחות.

לכן כשמדברים מלהתרחק ולברוח מכל דבר רע, בראשונה צריכים לברוח מחברים רעים. כי חברים רעים יש להם השפעה לא טובה להביא את האדם לידי קרירות... (כאן חסר מעט).

אדרבא, צריכים להידבק באנשים הגונים, אנשים שאין בהם דברי ליצנות, אלו שניגשים לכל דבר מתוך כובד ראש ומתוך תמימות. אלו שאינם מחפשים לבטל את השני, ולא מחפשים רעה על הזולת. אדרבא, מחפשים את הטוב בכל ענין, ההסתכלות שלהם על הזולת היא הסתכלות טובה, 'דער קוק איז אַ גוטער'. הדיבור הוא דיבור טוב, וזה מביא את האדם

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ג
פרק ג' משנה א-ה
שנה ה' • גליון פ"ב

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות ג' משנה א'

וּלְפָנַי מִי אֶתָּה עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.

עֲקָבִיא בֶּן מִהֶלְלָאֵל אוֹמֵר: הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים

וְאִין אֶתָּה בָּא לְיַדִּי עֵבְרָה. דַּע, מֵאִין בָּאתָ וּלְאֵן אֶתָּה

הוֹלֵךְ וּלְפָנַי מִי אֶתָּה עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.

על הפורענות והנסיון שיהיה לו על חטאיו, שיתבייש בושה גדולה, משל למלך בשר ודם, אדם נכנס לפניו, אם ימצאהו מרומה במעשיו או משקר בדבריו, הלא יתבייש בושה גדולה, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

נבאר דבריו, הנה כאשר יש לראובן רצון למצוא חן

בעיני שמעון, ששמעון הוא אדם חשוב מאוד וראובן מחפש ששמעון יחשיבו ויאהבהו. אבל למעשה למרות שראובן רוצה למצוא חן בעיני שמעון, הוא כבר חטא כנגדו כמה פעמים, כגון שהוא דיבר כנגד שמעון וביזה את שמו, או שהפסידו ממון וכדומה. הנה, זה וודאי שראובן חושש מאוד שמא ייודע לשמעון מה שעשה כנגדו, והוא מתמלא על ידי זה בושה גדולה. ואם

רבינו יונה מבאר: שבהתבוננות זו של 'לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', ישנם שתי חשבונות שיעשה האדם ועל ידי זה לא יבוא לידי עבירה.

החשבון הראשון הוא מיראת העונש, בידעו שהוא עתיד ליתן דין על חטאיו, ויימנע מלעשות כן כיון שהוא מתיירא מהעונש.

החשבון השני הוא מפני הבושה שיתבייש בעת הדין הגדול והנורא. וחשבון זה השני הוא חשבון גדול, שלא יבוא לידי בושה וכלימה, ועל ידי כן ימנע מהחטא.

וכך מבאר רבינו יונה: כי העולם וכל הנבראים לא נבראו אך לירוא את ה', כי איך יחטא האדם, אם יחשוב לפני מי אתה עתיד ליתן את הדין, ויותר

במה שאנו רואים שלאחר שנה נשכח ממנו המעשה, זהו רק כי בכל יום ויום נשכח ממנו מעט ממה שעשה, וכאשר עוברת שנה שלימה, נשכח ממנו הדבר לגמרי, כי ככל שהזמן עובר כן נחלש זיכרון הדבר, כי אילו במשך כל השנה היה הדבר עומד בזכרונו כפי מה שהיה, לא היה הדבר נשכח ממנו כעבור שנה.

זהו כוח הזיכרון של האדם. שבתחילה יש לו זיכרון פנימי, שזוכר את הדבר ומרגישו. וכעבור זמן מה נשכח הדבר מפנימיותו, אבל עדיין יש לו זיכרון חיצוני. וכל עוד שנשאר אצלו שמץ מזיכרון הדברים בחיצוניות, עדיין עומד הדבר לפניו והוא זוכרו לפעמים, והוא עדיין נמצא אצלו בכוח הזיכרון. אבל למחרת כשישכח גם אותו שמץ קטן, ישכח הדבר לגמרי מזכרונו.

כל זמן שהאדם זוכר את הדבר בפנימיות, הרי הוא בא לידי בושה. אבל כשהדבר נשכח מהפנימיות, והוא נשאר רק בזיכרון החיצוני, זה גורם שתקטן הבושה. לכן לאחר שעבר הזמן, אף שהמעשה עדיין בזכרונו, אבל

יצטרך להודות בפני שמעון מה שעשה כנגדו, הרי יתכסה בבושה וכלימה גדולה עד מאוד.

כאשר יעמוד האדם לדין לעתיד לבוא, ויפששו במעשיו וימצאו חטאים, הרי יבוא לידי בושה גדולה. וכאשר יעמוד אדם בפני נסיון לעבור עבירה, אזי מצד חשבון זה ימנע מהחטא, על ידי ההתבוננות 'לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון'.

עוד חשבון מבאר רבינו יונה שעל ידי כן ימנע האדם מהחטא:

גם כי תתבייש הנפש אחר כי נפרדה מן הגוף, הבושה ההיא גדולה מהבושת בעודנה שמה, כי טבע הגוף משכח, וכי יעשה האיש דבר כיעור בגוף ובנפש, ויתבייש עליו מבני אדם, לשנה או לשתיים ישכח הדבר, וילך הבושת מעליו, גם כי לא ישכח מלבו, יהיה לו הדבר ישן נושן, והוסרה קצת הבושת, כי טבע השכחה שבגוף מתערב עם טבע הנפש, וכי אינו יכול להתגבר עליו לשכוח הדבר לגמרי, על כל פנים יתגבר עליו להתיישן הדבר, שהוא קצת השכחה, שמסיר רוב הבושה.

רבותינו ז"ל (ב"ב עה.), אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, לכן על כל פנים המעלה על לבו דברים אלו, לא יבא לידי עבירה.

אבל זאת ידע האדם, שגם מי שכבר נכשל בחטא, על ידי התשובה יוכל למחוק את המעשים שעשה. ואמנם יש כמה דרגות בתשובה, וכפי עבודת התשובה של האדם, כן נמחק חטאו, אבל גם על ידי התשובה הקטנה ביותר, הרי זה פועל להחליש במעט את החטא.

הבושות אינם גדולים כל כך, מפני שהשכחה שולטת עליו.

ומבאר רבינו יונה שענין השכחה שייך רק בגוף, אבל בנפש אין שייך כלל שכחה.

אך בהיות הנפש לבדה, אין שכחה לפניה, כי כולה ברה זכה, ואין שום טבע מהגשמיים בתוכה, וכשמתביישת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לעולם ולעולמי עד תעמוד הבושה, כאותה שעה שהיתה עומדת לפניו, וכמו הפעם ההוא תעמוד מבויישת לעולם, וזהו שאמרו

משנה ב'

רַבִּי חֲנִינָא סָנֵן הַפְּתָנִים אוֹמְרֵי, הָיוּ מִתְפַּלְלִים בְּשִׁלּוּמָה
שֶׁל מַלְכוּת, שְׁאַלְמָלָא מוֹרָאָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים
בְּלַעוּ

שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. ולא היה אז קיום לעולם. ובדרך דוגמא, אם לא היו בני אדם מפחדים מפני הטיקעט [=דו"ח] שנותנים הפאליס [=השוטרים], מי יודע כמה היו מתרבים תאוונות הדרכים.

לכן מבאר רבינו יונה שיש עוד טעם בתפילה זו, שעל האדם לישא תפילה על אחרים גם במה שאינו נוגע לו, שיש ענין להתפלל על שלום העולם ולהצטער בצערם של אחרים, ולכן יתפלל בשלומה של מלכות, כדי שיהיה שלום בעולם.

להתפלל בשלומה של מלכות אין הכוונה רק שלא יהיו מלחמות בעולם, שיהיה שלום בין המדינות, אלא הכוונה לתפילה שיהיה שלום בתוך המלכות, שתהיה הנהגת המלכות מתוך שלום. שהפאליס

[=השוטרים] יהיה להם שליטה, שיהיה לאנשים פחד מפני הפאליס ומפני המלכות, בכדי

מבאר רבינו יונה: זה הענין רצונו לומר שיש לאדם להתפלל על שלום כל העולם, ולהצטער על צער של אחרים, וכן דרכן של צדיקים, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים לה, ג), ואני בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי ותפלתי על חיקי תשוב, ורצונו לומר, שאין לעשות תחנונו ובקשתו לצרכיו לבד, אך להתפלל על כל בני אדם שיעמדו בשלום, ובשלומה של מלכות יש שלום לעולם.

והוא מוסיף עוד טעם מדוע יש להתפלל בשלומה של מלכות, מלבד הטעם של 'קיום

שלא תבוא המלכות לידי מצב של איש את רעהו חיים בלעו.

יש בדבר זה ברכת ה' כאשר הנהגת המלכות הוא כהוגן, זה ברכה לכל בני המלוכה הדרים במלכות זו.

יש גם בדבר זה ענין יותר עמוק, שכאשר יש שלומה של מלכות, אין זה רק משפיע בגשמיות, שלא יהיה 'איש את רעהו חיים בלעו'. אבל יש בדבר זה עוד ענין, שהנה המלכות עושים חוקים שונים, בכדי שלא יהיה איש את רעהו חיים בלעו, וכאשר יש במדינה חוקים טובים, הרי זה משפיע לטובה על האנשים שחיים במדינה, שיהיה לאחד רחמנות על הזולת.

כל זאת הוא על אף שכוונת המלכות על ידי החוקים הללו הוא שיהיה קיום למדינה, כי כאשר יהיה איש את רעהו חיים בלעו לא יהיה קיום למדינה, ועל ידי שמירת החוקים לא יהיו מרידות במדינה. אבל יש בדבר זה חשבון יותר עמוק.

בדרך דוגמא, כשהאדם נוהג בקאר, יש חוקים שונים שלא ליסע במהירות וכדומה. הכלל שבכל החוקים הללו הוא,

שישמור האדם על עצמו ועל חייו ועל חיי האחרים.

אכן כשאדם מתבונן והוא נזהר שלא לנסוע במהירות, לא רק מפני מורא מלכות, אלא מתוך כוונה שלא לעשות עקסידענט [=תאונה], יש בדבר זה מעלה, שהוא חושב על הזולת, והוא נזהר שלא להזיק אחרים.

כי מי שנזהר שלא לנסוע במהירות מצד הפחד שמא הפאליס יתנו לו טיקעט, התוצאה אמנם טובה היא, כי בגלל שהוא נוסע בזהירות מחמת פחד הטיקעט איש אינו ניזק על ידי נסיעתו, אבל כשיתבונן בדבר, למה גזרו לתת טיקעט למי שנוסע במהירות, לפי שעל ידי נסיעתו במהירות יבוא לידי סכנה, שיסכן את עצמו ואת האחרים, על ידי התבוננות זו - הרי שמעצמו לא יסע במהירות, כדי שלא יזיק את עצמו ואת אחרים, ויש בזה מעלה יתירה שהאדם מכיר להיזהר שלא להזיק את השני.

ולא עוד, אלא אפילו מי שמחשבתו הוא לנסוע שלא במהירות אינו מתוך הכרה שלא יזיק את הזולת, אלא מצד

אבל לכאורה אינו מובן מה שייך ענין אחד לשני. אבל כך הוא הענין, הנה בחור זה יש לו היום חשק לנסיעה, אבל אביו אינו נותן לו רשות, ולכן הרי הוא עושה הדבר בדרך לא דרך, או שהוא משיג רשיון מזויף. אבל מה שייך ענין זה לנסיעה במהירות.

אד הענין הוא, כי מי שאינו שומע בקולו של אביו, הרי הוא יוצא מכותלי בית המדרש, שבזה נראה שלא רק שאינו מתמיד ואינו ירא שמים ואינו שומע בקול אביו, אלא יש כאן שורש יותר עמוק. השורש הוא שהוא אדם מופקר 'א הַפְּקָר מְעַנְטֵשׁ'.

מי שהוא אדם מופקר, לא רק שאינו נזהר בחיי אחרים, אלא שגם אין לו ערך לחיי עצמו. שהיסוד הוא שהוא אדם מופקר.

מי שעושה לייסענס שלא בידיעתו של אביו וללא ידיעת הישיבה, לא רק שהוא הולך אחר תאוותיו, אלא הוא אדם מופקר, ומי שהוא אדם מופקר, ממילא הוא נוסע במהירות, והוא מסכן את חייו ואת חיי אחרים.

שהוא חושב על עצמו, שאינו רוצה לסכן את נפשו, גם בזה יש מעלה גדולה, שהאדם נושא אחריות על עצמו. כי המופקרים אינם נושאים באחריות על חייהם, אלא כל מחשבותם הוא רק שלא יתפסו אותם, אבל אין להם אחריות על עצמם.

לכן מי שיש לו אחריות על עצמו, יש בו עכ"פ מעלה גדולה של 'הרואה את הנולד', שחז"ל הפליגו (אבות פרק ב'), בשבחו עד מאוד, כשהאדם נזהר שלא לנסוע במהירות כדי שלא לסכן את נפשו, יש בזה תיקון בנפש האדם, שרואה את הנולד. ולמעלה זו באים על ידי שחיים מתוך חשבון.

מי שחי מתוך חשבון, על ידי שמירת החוקים משום שלומה של מלכות, בזה יבוא גם לידי התחזקות בשמירת התורה והמצוות.

ובזה נבוא להעיר הערה אחת, בחור שעושה לייסענס [=רשיון לנהוג בקאר], והוא עושה הדבר בלי רשות הוריו ומוריו, אזי כשבחור זה יהיה לו קאר הרי שיסע במהירות.

משנה ג'

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיּוֹן אוֹמֵר, שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וְאֵין
 בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים, שְׁנַאֲמַר
 וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יֵשֵׁב, אֲבָל שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וַיֵּשׁ
 בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר אִזּוּ
 נִדְּבְרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב
 סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי ה' וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, אֵין לִי אֶלֶּא
 שְׁנַיִם, מִנִּין אֶפִּילוּ אֶחָד שְׂוִישְׁבִין וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 שְׂחַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שֶׁכֶר, שְׁנַאֲמַר יֵשֵׁב בְּדָר
 וַיֵּדֵם בִּי נִמְלַ עָלָיו.

אמר שלמה ע"ה (משלי כא, כד),
 זד יהיר לץ שמו עושה בעברת
 זדון, רצונו לומר, כי שתי מדות
 אלו הרעות, זדון ויהיר - יהיר
 הוא הבעל גאווה, שתיהן נכללו
 בלץ.

זד, זהו המדבר רע על חברו
 ומבזה אותו בפני העולם,
 ואין זדון בעולם זדון כזה, שרוצה
 שכל העולם ישנאוהו, ולא די לו
 בשנאותו אותו - הזד הוא מי
 שמדבר ברעת אדם אחר, לפי
 שהוא רוצה שכולם ישנאו איש
 זה.

שנים שיושבין ואין ביניהם
 דברי תורה הרי זה מושב
 לצים. מה שהרי זה נקרא מושב
 לצים, אף שלא דברו דברי
 ליצנות, מבאר רבינו יונה: שני
 ענינים נקראו ליצנות, האחד
 לשון הרע, המדבר רע על חברו
 להכלימו ולהבזותו בין אנשים,
 ולהחזיקו נבזה בעיניהם נמאס,
 וזהו מן החטאים הגדולים אשר
 יחטא האדם ואשם, ואין מדה זו,
 כי אם בגבר רע מעללים - כי מי
 שהוא מדבר לשון הרע, מלבד מה
 שעובר על הרבה חטאים, הרי זה
 מראה שהוא אדם מושחת, ועליו

שכאשר ירצה להכותו לא יוכל, כי השני גיבור ממנו, וכמו כן אין בכוחו להזיקו בממון, מחמת שאינו יכול או מחמת פחד. והדרך הקלה ביותר לנקום בשני הוא על ידי הלשון הרע על השני, וזהו לשון הרע של השחתה, הדיבור בכוונה להפיץ רעה על השני, כדי להזיקו על ידי זה.

מוסיף רבינו יונה: שבמה שמבקש לבייש את השני על ידי הדיבורים כנגדו, יש בדבר זה גם משום גאווה.

הנה אצלינו בעל גאווה נחשב מי שמחשיב עצמו עד מאוד ורוצה שיכבדוהו. אבל המדבר רע על השני, אין הוא מחפש כבוד עצמו, אלא הוא רוצה להזיק את השני, ואם כן מהו הגאווה בדבר זה.

מחדש רבינו יונה, שבמה שאינו מחשיב את השני, ובמה שמבזה בליבו את השני, הרי זה בכלל מידת הגאווה, שאף שאינו מחפש כבוד, עצם זה שאינו מחשיב את השני, ומבזהו בליבו, יש בזה משום מידת הגאווה.

ושמא תאמר, איננו שומר לשונו, אך ידיו אסורים

ויהיר, הוא במחשבה, שאין אדם נחשב לפניו לכלום, ומדבר עליו בדרך הבזיון, והמוכתר בשני דברים הללו, לץ שמו - ולבאר הענין למה לץ שמו.

הנה מי שהוא מדבר לשון הרע על השני, על פי רוב אין זה מחמת הכוונה לגרום שכל העולם ישנאו את האדם, אלא אנשים יושבים ומדברים דברים שהלב מושך לדעת ידיעות אלו. ולכן מדברים על השני, כי זה מה שמושך את הלב, ואין לאדם כוונה בדווקא לבייש את השני.

אבל גם ללא כוונה להזיק, הרי זה נכלל בכלל הלאו של לשון הרע, שגם אם אין לו הכוונה לבייש את השני, עצם הדיבור של לשון הרע על השני הרי זה איסור לשון הרע.

אבל לפעמים יש שראובן גרם רעה לשמעון, שביישו או שהזיק ממנו וכדומה, על ידי כן שונא שמעון את ראובן, והוא במצב מלחמה עמו. ולכן שמעון מבקש להשיב לראובן את הרעה אשר גמל עמו.

אחד מהדרכים להשיב לראובן רעה, הוא על ידי הדיבור כנגדו, לביישו בעיני כל. לפי

אבל מי שאינו שותק אלא הוא עונה למחרפו דבר, הוא אינו זוכה להבטחה זו של 'ולענוים יתן חן'.

ומבאר רבינו יונה את דברי התנא, שמדבר במי שאינו מדבר דברי תורה שנאמר עליו 'ובמושב לצים לא ישב', אבל הפסוק שאמר 'ובמושב לצים לא ישב, לא דיבר מן הליצנות שאמרנו - בעלי הלשון הרע והגאווה, כי זה או בכלל רשעים או בכלל חטאים האמורים בראש הפסוק הוא, - שנאמר שם 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד', אלא מושב לצים קרא היפך ממה שכתוב אחריו 'כי אם בתורת ה' חפצו', על העושים ישיבה של קבע על דעת לדבר בדברי הבאי ובוטלין מדברי תורה, שפורקין עולה מעליה - עליהם נאמר פסוק זה.

כי אם בשעה שאין להם עסק מלאכה, וגם לא צריכין לדבר בעניניהם, וקובעים מושב לדברים בטלים, הרי זה מושב לצים, ולענין בטול התורה נאמר הדבר הזה, כי בזה הפרק הרבה מדבר מענין בטלת התורה.

לא יחטא בהם - ומאחר שלא חטא במעשה ידיו אין זה נחשב חוטא, על זה אמר, עושה בעברת זדון. זה הגבר אשר לפי שמו, כאשר יבא אל המעשה בכעס ובעברת זדון, יעשנו, כי הליצנות - היינו דיבור הרע על השני בכוונה כדי לביישו, מורה עליו שהוא רע מעללים בלי ספק.

ושלמה ע"ה היה מנחם לשומעים חרפת הליצנות ואינם משיבים, ואמר (משלי ג, לד), אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, רצונו לומר, המתלוצצים ממך, האלקים, יתלוצץ מהם, ויותר יפסידו בליצנות - שהם דברו על השני ממך השומע - שהמדבר יסבול יותר ממי שדברו עליו, ולענוים השותקים וסובלים אותם ואינם משיבים, הקב"ה יתן להם חן.

כי מי שמדבר הרבה לשון הרע, הרי הוא נעשה מבוזה בעיני הבריות. אבל אם זה שמבזים אותו ישתוק ולא יענה מאומה, ולא ילבה את האש, יתן לו השי"ת חן, שגם מי ששמעו עליו רע לא יזלזלו בו, שהדברים לא יעשו עליהם רושם, וזהו החן שהשי"ת נותן לענוים.

הזכרון, וניתן להם עתה שכר פעולתו.

התנא דורש את הפסוק, שכאשר שנים יושבים ומדברים דברי תורה ביניהם שכינה שרויה ביניהם, ושני הדברים הם אמת. שכאשר שנים יושבים ודברי תורה ביניהם שכינה שרויה ביניהם, ועוד זאת שכאשר שנים עוסקים בתורה, יזכו לשכר גדול לעתיד לבוא.

אין לי אלא שנים, מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקב"ה קובע לו שכר. זהו שכר מיוחד שיש לעוסקי התורה, שלא מצינו שיאמרו מנין לשנים שעוסקים בגמילות חסדים שכינה שרויה ביניהם, וכמו כן לא נתפרש שהעוסק בגמילות חסדים השי"ת קובע לו שכר הרבה, כי שכר התורה גדול משכר כל המצוות.

כמו כן, על ידי מה שעסוקים בתורה עושים נחת רוח לפני השי"ת, יותר ממה שעושים לפניו על ידי קיום שאר המצוות.

ומבאר רבינו יונה: רצונו לומר, שיושב ומחשב בתורה,

מבואר בדבריו, שכאשר מתיישבים חבורה של שנים או שלשה אנשים, ומדברים דברים בטלים, דברים שאין בהם שום צורך, ואמנם אין בדיבורם דיבורים אסורים, אבל גם אינם מדברים בדברי תורה, אלא מדברים דברים בטלים שאין לאדם שום צורך בהם, הרי זה נקרא 'מושב לצים', שעליו אמר דוד המלך 'ובמושב לצים לא ישב'. וחומר דבר זה הוא משום עון ביטול תורה, שכאשר יושבים מושב של ביטול תורה הרי זה מושב לצים.

אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם. שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מבאר רבינו יונה, שמה שהתנא דורש פסוק זה על שהשכינה שורה בין לומדי תורה הרי זה בדרך דרש, וכתב: פשט הפסוק הוא, על הצדיקים לעתיד לבא, כשיראו בני אדם את מעלתם ויאמרו על מה בא להם הדבר הזה, ויענו, מפני כי מתחילה נדברו איש אל רעהו בדברי תורה, ונכתב בספר

קיבל עול התורה על מחשבתו. אבל מי שחושב בדברי תורה, הרי שקיבל על עצמו עול תורה גם על מחשבתו.

אבל רבינו מאיר הלוי ז"ל גורס, מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ודורש, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים הוא לבדו את התורה כולה, שנאמר, ישב בדד וידום, - ולפי זה אין מדברים מהחושב אלא מהלומד דברי תורה בפיו, ומאי משמע דהאי וידום לישנא דמילולי הוא, דכתיב (מלכים א' יט, יב), ואחר האש קול דממה דקה.

כי על המחשבה נותנין שכר כמו על העוסק בדבור, שנאמר, ישב בדד וידום כי נטל עליו. כי השותק ומחשב בתורה, כאלו נטל עליו עול התורה בהגיון.

מבואר בדברי רבינו יונה, גודל מעלת החושב בדברי תורה, שהרי זה חשוב כמי שלומד בפיו. שכן מי שחושב בדברי תורה, נמצא שקיבל על עצמו עול התורה לא רק בדיבור, אלא הוא משעבד גם את מחשבתו. כי מי שלומד תמיד בפיו בהתמדה, אבל כשאין לו גמרא לפניו אינו חושב בתורה, נמצא שקיבל על עצמו עול תורה רק בדיבור, ועדיין לא

משנה ד'

רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא
אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים,
שנאמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום,
אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי
תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר וידבר
אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

תורה ביניהם - שהרי אין
להתחבר בחבורה אלא אם
נמצאים ביניהם דברי תורה,
שהיא פריקת עול התורה,
שאוכלין ושותין ונהנין, וזכירת
התורה לא תעלה על לבבם, אוי
להם ואוי להנאתם.

ביאור דבריו הוא, שהנה מה
שהאדם אוכל הרי זה
בכדי להחזיק את חיותו, אבל
כשהוא קובע עצמו בחבורה לבוא
לידי הנאה, יש בדבר זה משום
פריקת עול תורה.

אבל שלשה שאכלו על שולחן
אחד ואמרו עליו דברי
תורה כאלו אכלו משולחנו של
מקום, שנאמר, וידבר אלי זה
השולחן אשר לפני ה'.

רבי שמעון אומר, שלשה
שאכלו על שולחן אחד ולא
אמרו עליו דברי תורה, כאילו
אכלו מזבחי מתים, שנאמר, כי
כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי
מקום.

מבאר רבינו יונה: רצונו לומר,
כי כל השולחנות הרי הן
כאילו מלאו תקרובת עבודה זרה
שנחשבת קיא צואה, לפי שלא
אמרו עליו דברי תורה, כי ישיבת
שלשה אנשים נקראת חבורה,
שהם מזמנין בברכת המזון, ואין
לבני אדם להתחבר להנאתם.

כי כשיושבים בני אדם
ואוכלים, הרי הם הולכים
אחר תאוות האכילה, ואין לבני
אדם להתחבר כאחד לענייני
הנאת העולם הזה, אם אין דברי

זכר לדבר, כמנהג רבותינו ז"ל
בכמה מקומות.

יש ללמוד ממשנה זו שכל עת
שמתיישבים בחבורה, יש
לדבר זה חשיבות בעולמות
העליונים, כי יש בזה משום
קביעות. ולכן כשבני אדם
קובעים עצמם יחדיו להנאות
עולם הזה, אף שהוא קביעות
לדבר שהאדם צריך לו, שהרי כל
אחד צריך לאכול עבור קיום
הגוף. אבל כאשר הקביעות היא
להנאה גשמית, הרי זה פריקת
עול תורה, כי קביעות שלא לדברי
תורה הרי זה פריקת עול תורה.

מבאר רבינו יונה: לשון וידבר
הוא פרטי, כמו שאתה
רואה וידבר ה' אל משה לאמר,
שהוא פרט על שהיה מדבר אל
משה לבדו. ומפני שרוצה הכתוב
לעשות הדבור כללי למשה
שיאמר לישראל, כתיב, לאמר,
שהיא לשון כולל, כי וידבר בפני
עצמו בלא לאמר, היה מפרט
למשה לבדו, לא שישמעו אחרים.
גם זה שנאמר, וידבר אלי זה
השולחן, לשון וידבר הוא מפרט,
שזה השולחן הוא של מטה, שלא
תחשוב כי מדבר בשולחן של
מעלה, ואע"פ שאין ראייה לדבר

משנה ה'

רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך

יחידי - היינו שיש לו סיבה שמחמת כן הוא ניעור בלילה או שהוא מהלך בדרך יחידי, אם בשעת מעשה הוא מפנה לבו לבטלה - ואינו עסוק בדברי תורה, הרי זה מתחייב בנפשו.

אבל רבינו יונה מבאר המשנה

באופן אחר:

מפני שהן שעות רצויות - שכאשר האדם אינו יושן בלילה או שמהלך בדרך יחידי, אין לו לחשוב בהם כי אם בדברים רצויים לפני המקום, אלו דברי תורה. שאותם השעות כמה הם חשובות וראויות למחשבת התורה, כי אין לו מלאכה לעשות, ואיננו שומע קולות בני אדם, ואם פנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו, שמפסיד זמן, כי תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה, ומסיר לבו מהרהור דברי תורה.

הביאור הפשוט במשנה הוא, שעל ידי שאינו עוסק בתורה הוא מסיר את השמירה מעליו, לפי שההלך בדרך יחידי הרי זה מקום עלול לסכנה, מפני המזיקים וחיות רעות. וכמו כן הניעור בלילה הוא עלול להסתכן, כי הוא זמן של דינים.

מבואר בדברי רבינו יונה,

שכאשר יש לאדם זמן הראוי ומסוגל לדברי תורה, הרי זה עוון חמור ביותר אם אינו מנצל הזמן הזה באופן הראוי והמועיל ביותר.

על ידי מה שאינו עוסק בתורה, הרי הוא מסיר מעל עצמו את השמירה של התורה, וממילא הוא מתחייב בנפשו מפני הסכנות.

גליון זה נתנדב לטובת רפואתו השלימה של
כ"ק מרן האדמו"ר מקאסוב שליט"א
מוותיקי תלמידי מרן ראש הישיבה זי"ע
ויהי רצון מלפני שוכן מרומים
שישלח רפואה שלימה במהרה
לכ"ק מרן רבי שרגא פייוויש בן מלכה שליט"א
ובזכות לימוד התורה והפצתה
תעמוד לו לזכות ולרחמים ולרפו"ש בקרוב בתושחו"י,
אכ"ר